

Minnetale over Svein-Erik Fauskevåg

Holdt på møte
15. juni 2023

Svein-Eirik Fauskevåg

Av Martin Wåhlberg

Svein-Eirik Fauskevåg, professor i fransk litteratur ved NTNU i Trondheim, gikk bort 29. juli 2022. Han ble født 5. august 1942. Fauskevåg var kanskje ikke blant de norske stemmene som var oftest å se i avisspaltene. For oss som virket innenfor hans fagfelt, er det imidlertid ingen tvil om at han var en internasjonalt sett svært innflytelsesrik forsker.

Fauskevåg fullførte studiene i Oslo med magistergrad i idéhistorie i 1969, og doktorgrad ved samme institusjon og i samme disiplin i 1978. Han kunne her følge undervisningen til flere legendariske norske professorer. Den egentlige veilederen under hans doktorgradsstudier var likevel professor i fransk litteratur i Danmark, Morten Nøjgaard. Hans intellektuelle utvikling var i det hele tatt mer preget av impulser han fikk utenfra, enn fra miljøet ved Universitetet i Oslo. Han reiste tidlig til Frankrike og skal ved selvsyn ha opplevd de spektakulære forestillingene hvor psykoanalytikerens Lacan offentlig behandlet pasienter med sin analytiske metode. Fauskevåg gjorde likevel aldri utstrakt bruk av slike tilnærminger i sine studier av fransk litteratur og idéhistorie. Det sier mye om hans nysgjerrighet og hans grundighet. Han satte seg inn i metodene og teoriene som var i omløp rundt ham, samtidig som han alltid beholdt en kritisk distanse. Han var svært nøye med hva han til slutt dro nytte av i sin egen forskning og lot seg aldri påvirke av kortsiktige faglige trender. Til tross for tett kontakt med flere innflytelses-

rike retninger i Paris som utviklet seg i denne perioden, behold Fauskevåg alltid en selvstendig linje når det kom til altomgripende metoder.

Dersom man ser gjennom listen over tekster publisert av den unge Fauskevåg, er det ikke til å unngå å legge merke til at nesten alle de første artiklene dukker opp i to norske tidsskrift: *Minerva* og *Ergo*. Man aner en ung og ivrig skribent som gjerne vil dele sine nyervervede innsikter med den norske offentligheten, og man ser kanskje også en ung forsker som er litt på søken. Snart forsvinner disse artiklene til fordel for en helt annen type tekster: rent akademiske utgivelser, og da aller helst på fransk. Selv om kulturperspektivet aldri forlot ham, ble hans engasjement fra midten av 1970-tallet og starten av 1980-tallet kanalisert i en retning hvor de skulle gi langt større resultat: mot forskning og undervisning, heller enn mot formidling og samfunnsdebatt.

Det avgjørende øyeblikket i Fauskevågs forskerkarriere skjer, slik det ofte er, gjennom selve valget av tema for doktorgradsavhandlingen. Det var modig og radikalt. Fauskevåg skrev sin avhandling om et for datiden sjokkerende tema: forfatterskapet til Marquis de Sade, 1700-tallsforfatteren hvis navn på 1800-tallet ga opphav til ordet «sadisme». Det er kanskje vanskelig for oss i dag å forstå hvor dristig dette var. Marquis de Sades forfatterskap hadde i Frankrike vært forbudt og sensurert helt siden forfatterens egen samtid på 1700-tallet og frem til 1960-tallet. Sade selv måtte tilbringe store deler av sitt liv i fengsel og galehus på grunn av det han skrev. Han satt innelåst i Bastillen da den franske revolusjonen brøt ut. Gjennom hele 1800-tallet var hans skjønnlitterære tekster innelåst i en egen avdeling ved Bibliothèque Nationale de France. Denne avdelingen het *L'Enfer* («Helvetet»). Her gjemte man bort alle bøkene myndighetene ikke ville at noen skulle lese. Senest på 1950-tallet måtte en fransk utgiver, Pauvert, møte i retten for å ha forsøkt å gi ut Sades samlede verker. Sades forfatterskap omfattet noe av den mest eksplisitte fiksjonen og tenkningen som noen gang er satt frem om seksualisert vold.

I dette klimaet velger altså den unge norske idéhistorikeren å skrive sin avhandling ved Universitet i Oslo om Marquis de Sade. Før Fauskevåg var det egentlig bare skjønnlitterære forfattere og de aller mest eksperimentelle og opposisjonelle franske frittstående tenkerne, som Blanchot og Bachelard som hadde skrevet mye om ham. Det helt spesielle med Fauskevågs avhandling er at vi her møter det første egentlige vitenskapelige forsøket på å forstå Sades forfatterskap. Fauskevåg valgte også en inngang som ikke kunne beskyldes for *ikke* å være objektiv: han valgte å studere det vi i dag ville kalle Sades resepsjon. Hans avhandling handler om hvordan surrealis-

tene dro nytte av Sade i sine litterære og filosofiske prosjekter. Den handler om hvordan Sade ble til et kulturuttrykk på begynnelsen av 1900-tallet. Avhandlingen ble publisert på fransk i 1982 under tittelen *Sade dans le surréalisme* («Sade i surrealismen»). Sammen med en tysk avhandling fra omtrent samme tid, *Sade als Leser und Autor* («Sade som leser og forfatter») av Hans Ulrich Seifert, er den selve pilaren i all senere forskning om Sade. Til sammen utgjør de to bøkene også de første byggsteinene i det filologiske arbeidet med å utvikle en vitenskapelig tilnærming til Sades forfatterskap: Fauskevågs arbeid kartla Sades mottakelse i ettertiden; Seiferts arbeid ga en oversikt over hva Sade selv kjente. Fauskevåg og Seifert etablerte på mange måter et eget forskningsfelt. Utallige vitenskapelige artikler og bøker fra forskere verden over har fulgt i deres fotspor. De to arbeidene la grunnlaget for det som skulle bli den første ordentlige tekstkritiske utgaven av Sades verker: Michel Delons utgave i den prestisjefulle franske bokserien *La Pléiade* på forlaget Gallimard.

Det var omtrent ved tidspunktet for utgivelsen av avhandlingen på fransk, i 1981, at Fauskevåg vant konkurransen om det nyopprettede professoratet i fransk litteratur ved Universitetet i Trondheim. Man hadde her nylig utvidet ved å etablere et studium i fransk, og man trengte en professor i litteratur. Fauskevåg skulle virke som professor her gjennom hele sin karriere. Universitetsrollen ga ham en ny plattform for sitt virke og det er dette vi kan se fruktene av i dag. Flere generasjoner franskstudenter fikk oppleve en engasjert, samvittighetsfull, vittig og energisk foreleser og veileder. Kolleger forteller om en nøyaktig, kvalitetsbevisst, kompromissløs og ofte krevende kollega. Kull på kull av unge fransklærere har her møtt den franske idéhistorien og litteraturen for første gang. Utallige studenter forteller at det var Fauskevåg som fikk dem til å elske litteraturen og ga dem en vitenskapelig tilnærming til idéhistorie og skjønnlitterære tekster. Han tok også arbeidet med veiledning svært seriøst. Studentene kunne få blodige kopier av tekstene sine tilbake, fulle av rettelser i rødt. Han ga seg aldri på retting av franskfeil. Han bygde opp studiet i fransk i Trondheim gjennom en iherdig undervisningsgjerning i fransk litteratur. Det er kanskje mindre kjent at han også bygde opp studiet i litteraturvitenskap. Da det ble spørsmål om å etablere et studium i allmenn litteratur ved universitet i Trondheim og planene skulle legges på is, tilbød Fauskevåg seg å undervise vederlagsfritt. Studiet kom i gang, etterspørselen var etablert, og de kritiske røstene stilnet. Studiet lever videre den dag i dag.

Det er imidlertid først og fremst som forsker Fauskevåg bør hedres. Gjennom en lang karriere produserte han hele fire omfattende monografier.

De har alle en lengde og et vitenskapelig omfang som tilsvarer doktorgrads-avhandlinger. De ble alle gitt ut i bokform på fransk. Med disse bøkene, og utallige artikler, etablerte han seg som en av de ledende forskerne innen studier av den franske idéhistorien og litteraturen på 1700-tallet. Fauskevågs karriere sammenfaller også med en periode hvor studier i fransk 1700-talskultur hadde en voldsom vekst internasjonalt, med etableringer av nasjonale selskap for studier på dette feltet og med utvikling av det internasjonale selskapet for 1700-tallsstudier. Fauskevåg var drivkraften bak etableringen av det norske forskningsselskapet, og han deltok aktivt ved de store kongressene i regi av «Société internationale de études du dix-huitième siècle», «International Society for Eighteenth-Century Studies» som holdes hvert fjerde år, verden over. Gjennom dette arbeidet bidro han til å synliggjøre det bredere norske tverrfaglige fagmiljøet innen 1700-tallsstudier, også utenfor hans egen disiplin.

Fauskevågs primære og viktigste internasjonale kontakter var imidlertid der forskningen på spørsmål om den franske opplysningstiden av naturlige grunner står aller sterkest: nemlig i Frankrike og ved Sorbonne-universitetet. Gjennom et nært samarbeid med Michel Delon, også han ekspert på Marquis de Sade og professor i fransk 1700-talls litteratur ved Sorbonne, utviklet han Trondheim til å bli et sted for 1700-tallsstudier det har gått gjetord om ved forskningsmiljøer over hele verden. Fauskevåg så tidlig verdien i å bygge større forskningsmiljø, verdien av å jobbe i forskergrupper. Flere omfattende forskningsprosjekt finansiert av Norges Forskningsråd på 1990-tallet og tidlig 2000-tall gjorde det mulig å bygge opp generasjoner med doktorgradsstipendiater som alle – undertegnede inkludert – ble sendt til Sorbonne og professor Michel Delon, og videre derfra til Oxford, til store universiteter i USA eller andre steder.

Men Fauskevåg var likevel ingen avlegger av Sorbonne. Han opprettholdt en tydelig identitet og en stemme som forsker. Det som kjennetegner hans arbeider, er kanskje særlig koblingen mellom idéhistorie og litteratur. Fauskevåg utviklet på mange måter en egen metodikk som han ofte anså for å være en litterær antropologi. Det handler om å se sammenhengene mellom filosofi og idéhistorie på den ene siden, og skjønnlitterær fiksjon på den andre, hvordan fiksjonslitteraturen er viktig nettopp fordi den er et laboratorium for å tenke om mennesket. Med denne metodikken i bunn dekker hans arbeider derfor overraskende forskjellige felt: fra undersøkelser av Sades anti-kristne voldsforherligende litteratur, til bruken av allegori som litterært grep og vennskap som tematikk. Det som går igjen i alle disse arbeidene, er nettopp at de handler om det menneskelige. Det er en litterær

antropologi som utforsker hvordan litteraturen iscenesetter relasjonene menneskene imellom, og kanskje særlig i deres mest ekstreme former.

Denne åpne tilnærmingen, som aldri var bundet fast i en bestemt tematikk eller et gitt område, har også i sterk grad bidratt til Fauskevågs sterke rolle som katalysator for prosjekter fra yngre forskere. Ingen av dem har blitt kopier av ham. Fauskevåg la snarere til rette for at hver og én skulle få utvikle seg i sin egen retning. Hans elever er derfor å finne som forskere ved universiteter både hjemme og ute. Med dette utviklet Fauskevåg Norge til en betydelig aktør innen sin disiplin og han bidro til å løfte frankstudier i Norge inn i det internasjonale fellesskapet.

Med dette lyses det fred over Svein-Eirik Fauskevågs minne.